

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 21. listopadu 2023 ve věci č. 56896/17 a 4 další – *Laurijsen a ostatní proti Nizozemsku*

Senát třetí sekce Soudu dospěl jednomyslně k závěru, že zatčením a odsouzením stěžovatelů z důvodu účasti na protestu proti avizovanému vystěhování squatu došlo k porušení článku 11 Úmluvy.

I. Skutkové okolnosti

V červenci 2011 se stěžovatelé účastnili veřejného protestu proti avizovanému vystěhování squatterů z budovy v Amsterdamu. Poté, co neuposlechli opakované výzvy policie k rozchodu, byli na několik hodin zatčeni a následně obviněni z účasti na nepovoleném shromáždění či jiného narušení veřejného pořádku a z neuposlechnutí policejního příkazu k rozchodu. V rámci trestního řízení byl každému stěžovateli uložen peněžitý trest ve výši 100 eur.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 11 ÚMLUVY

Stěžovatelé namítali, že vzhledem k tomu, že neměli násilné úmysly, bylo rozpuštěním shromáždění a jejich následným zatčením a odsouzením neoprávněně zasaženo do jejich práva na svobodu pokojného shromažďování.

Soud připomněl, že článek 11 Úmluvy chrání pouze pokojná shromáždění. Ochrany tak nepoživají demonstrace, jejichž organizátoři a účastníci mají násilné úmysly (*Kudrevičius a ostatní proti Litvě*, č. 37553/05, rozsudek velkého senátu ze dne 15. října 2015, § 92). Pro zjištění, zda jednotlivý případ spadá pod ochranu článku 11 Úmluvy, Soud zohledňuje, zda (i) shromáždění bylo zamýšleno jako pokojné, nebo zda organizátoři měli násilné úmysly; (ii) stěžovatel projevil násilné úmysly, když se připojil ke shromáždění; a (iii) stěžovatel někomu způsobil újmu na zdraví (viz *Shmorgunov a ostatní proti Ukrajině*, č. 15367/14 a 13 dalších, § 491, rozsudek ze dne 21. ledna 2021). V důsledku sporadických výskytů násilí ze strany jiných účastníků demonstrace však jednotlivec, pakliže jeho úmysly i jednání zůstávají pokojné, ochrany článku 11 nepozbývá (*Kudrevičius*, cit. výše, § 94).

Ve vztahu k projednávané věci Soud uznal, že bránění plánovanému vyklizení squatu bylo předvídatelným důsledkem úmyslného jednání organizátorů a účastníků demonstrace. Ačkoli protesty, které předvídatelně nebo úmyslně brání činnostem jiných soukromých subjektů nebo veřejných orgánů, nejsou jádrem práva na pokojné shromažďování, může být takové obstrukční nebo rušivé jednání přesto tímto ustanovením chráněno (např. *Ekrem Can a ostatní proti Turecku*, č. 10613/10, rozsudek ze dne 8. března 2022, § 82–85; či *Bumbeș proti Rumunsku*, č. 18079/15, rozsudek ze dne 3. května 2022, § 47–48). Soud neshledal žádný důvod, proč by se měl v dané věci od uvedeného odchýlit. I když účel daného shromáždění přesahoval vyjádření nesouhlasu s vyklizením squatu a jeho účastníci se snažili zabránit jeho zákonnému vyklizení, toto samo o sobě neznamenal, že by účast stěžovatelů na tomto shromáždění byla vyňata z rozsahu ochrany článku 11. Soud dále připomněl, že otázka, zda určité shromáždění spadá pod autonomní pojem „pokojného shromáždění“ ve smyslu článku 11 Úmluvy, nezávisí na tom, zda toto shromáždění proběhlo v souladu s postupem stanoveným vnitrostátním právem, jako je např. povinnost předchozího ohlášení (*Navalnyy proti Rusku*, č. 29580/12 a 4 další, rozsudek velkého senátu ze dne 15. listopadu 2018, § 99).

Z výzev zveřejněných na internetu, ze skandovaných hesel, ze skutečnosti, že někteří účastníci přinesli nafukovací matrace či že na sobě měli kukly a jiné maskování, nelze vyvozovat násilné úmysly nebo chování – s ohledem na kontext je třeba chápat spíše jako projevy nespokojenosti a protestu než jako úmyslné a jednoznačné výzvy k násilí. Soud opakovaně judikoval, že článek 11 poskytuje ochranu i navenek pokojným protestujícím, kteří se zúčastnili shromáždění, jež byla poznamenána násilím ze strany jiných protestujících (viz např. *Laguna Guzman proti Španělsku*, č. 41462/17, rozsudek ze dne 6.

října 2020, § 35). V dané věci stěžovatelé nepatřili k protestujícím, kteří byli zatčeni a stíháni pro podezření z veřejného páchání násilí proti osobám nebo majetku. Soud připomněl, že jednotlivci nemají být činěni odpovědnými za násilné činy jiných účastníků (viz např. *Gün a ostatní proti Turecku*, č. 8029/07, rozsudek ze dne 18. června 2013, § 83). Vzhledem k tomu, že ze spisového materiálu nevyplývalo, že by stěžovatelé osobně odpalovali dýmovnice, házeli předměty, kopali směrem k policii nebo se jinak uchýlovali k násilí či k němu podněcovali, Soud shledal, že jejich účast na demonstraci spadala pod ochranu článku 11 Úmluvy. S ohledem na uvedené Soud konstatoval, že článek 11 byl v daném případě *ratione materiae* použitelný a že zatčení, stíhání a odsouzení stěžovatelů představovalo zásah do jejich práva na pokojné shromažďování.

Soud dále shledal, že zásah sledoval legitimní cíl spočívající v předcházení nepokojům a zločinnosti a ochraně práv a svobod jiných. Otázku zákonnosti nechal nezodpovězenou s ohledem na skutečnost, že zásah tak jako tak nenaplňoval kritérium nezbytnosti v demokratické společnosti.

Soud připomněl, že ochrana práva na svobodu shromažďování podléhá řadě výjimek, které je však třeba vykládat úzce a nezbytnost jakýchkoli omezení musí být přesvědčivě prokázána (*Mushegh Saghatelyan proti Arménii*, č. 23086/08, rozsudek ze dne 20. září 2018, § 238). V projednávané věci vnitrostátní soudy dospěly k závěru, že se na demonstraci nevztahoval nizozemský zákon o veřejných shromážděních ani článek 11 Úmluvy, neboť cílem shromáždění byla snaha o konfrontaci a fyzické zabránění vystěhování. Nezkoumaly však, zda byla účast stěžovatelů na shromáždění skutečně „pokojná“ ve smyslu autonomního významu, který tomuto pojmu přiznává judikatura Soudu (*Navalnyy*, cit. výše, § 99). Tím, že vnitrostátní soudy dospěly k tomuto závěru, aniž by provedly vyvážení proti sobě stojících zájmů dle čl. 11 odst. 2, relevantně a dostatečně neodůvodnily zásah do práva stěžovatelů na svobodu shromažďování, a tedy přesvědčivě neprokázaly jeho nezbytnost. V dané věci tak byl porušen článek 11 Úmluvy.

III. Oddělené stanovisko

Soudkyně Schukking se ve svém souhlasném stanovisku nejprve, na rozdíl od většinového stanoviska, vyjádřila ke kritériu zákonnosti zásahu, přičemž se ztotožnila s tvrzením stěžovatelů, že v daném případě policejní zásah a jejich následné zatčení a odsouzení postrádaly právní základ. Soudkyně se taktéž věnovala kritériu nezbytnosti zásahu v demokratické společnosti. Připomněla, že zásada proporcionality vyžaduje nalezení spravedlivé rovnováhy mezi požadavky uvedenými v čl. 11 odst. 2 Úmluvy a požadavky na svobodné vyjadřování názorů osobami shromážděnými na ulicích či jiných veřejných místech. Faktory, které je třeba vzít v úvahu, Soud vymezil ve své judikatuře (*Kudrevičius*, cit. výše, § 146–160). V dané věci vnitrostátní orgány dospěly k závěru, že článek 11 nelze použít a v tom bodě své posuzování zastavily. Jelikož na vnitrostátní úrovni nedošlo k provedení testu spravedlivé rovnováhy, dospěl Soud k závěru, že nelze tvrdit, že by zásah do práv stěžovatelů byl nezbytný v demokratické společnosti.